

Said Halim Paşa - Osmanlı İmparatorluğu ve Dünya Savaşı

Yazan: Bora Yavuzkaya
Tarihçi/Öğretmen

Said Halim Paşa, Osmanlı İmparatorluğu'nun 1. Dünya Savaşı'na dahil olduğu dönemde Hariciye Nazırı (1913-1915) ve Sadrazam olarak (1913-1917) görev yapmış önemli bir tarihi şahsiyettir. Paşa, incelemesini icra ettiğimiz bu eserde, Malta sürgününden sonra yerleştiği Roma'da, imparatorluğun savaşa giriş sebeplerini ve sürecini, mütareke dönemi İngiliz ve İstanbul hükümetinin politikalarını, Milli Mücadele sürecini, duygu ve düşüncelerini, hatta yorumlarını da dahil ederek güzel bir Fransızca ile kaleme almaya başladı. Fakat hatıratını tamamlayamadan, henüz müsvedde halinde iken Ermeni bir suikastçı tarafından öldürüldü. Said Halim Paşa'nın, bahsi geçen müsveddeleri, ilk önce 2000 senesinde Isis yayınları tarafından Fransızca aslıyla neşredildi. Daha sonra tercümesi yapılarak Ömer Hakan Özalp'in editörlüğünde okuyucuların ilgisine sunuldu.

Said Halim Paşa, hatıratının ilk bölümünde imparatorluğun 1. Dünya Savaşı'na nasıl ve hangi şartlarla katıldığını eleştirel bir üslup ile izah ediyor. Bununla beraber ittifak arayışlarını, Almanya ile hangi şartlarda ittifak kurulduğunu, Goeben ve Breslau meselesini ve Almanların bu gemiler üzerinden Osmanlı hükümetine nasıl emrivaki yaptığını anlatıyor. Paşa tüm bu konulardan bahsederken, kendisinin de tüm baskılara rağmen devleti en azından harbe tam olarak hazır olana dek tarafsız olarak tutmaya çalıştığını da belirtiyor.

Hatıratın ikinci bölümünde, imparatorluğun savaşa giriş sebepleri, uluslararası ilişkiler çerçevesinde izah ediliyor. Bu bölümde, savaşa katılmanın nasıl bir zaruret olduğu uzun uzadıya açıklanırken, savaşa giriş vaktinin uygunsuzluğu da eleştiriliyor. Özellikle İngiltere'ye karşı duyulan güvensizlik, geçmiş dönemlerden örneklerle yorumlanıyor ve savaşa dahil olunmasını eleştirenlere de sitem ediliyor. Elbette eleştirilerden. Osmanlı dostluğunu geri çeviren İngiltere'de bolca nasibini alıyor.

Üçüncü bölümde "Karadeniz Hadisesi" başlığı altında, Goeben ve Breslau'nun Karadeniz'e açılıp bir oldu bitti ile Osmanlı İmparatorluğu'nun nasıl savaşa sokulduğu anlatılıyor. Alman Amiral Souchon, burada söz dinlememekle, Osmanlı İmparatorluğu hükümetine karşı sorumluluk üstlenmemesi ile itham ediliyor ve eleştiriliyor. Said Halim Paşa aynı zamanda bu bölümde, bu hadiselerden kesinlikle habersiz olduğunu belirterek adeta günah çıkarırken, sorumluluğun üç paşalara (Enver, Cemal, Talat) ait olduğunu ima ediyor.

Said Halim Paşa

Dördüncü bölümde, mütareke döneminde Bab-ı Ali'nin siyasi olarak nasıl iflas ettiği anlatılıyor. Başta Damat Ferit Paşa olmak üzere, Sultan Vahdettin ve hükümetine hakarete varan ağır eleştirilerde bulunuluyor. Yine bu bölümde İzmir'in Yunan ordusu tarafından işgaline değinilirken, Anadolu'da başlayan Milli Mücadeleye övgüler diziliyor.

Hatıratın beş, altı ve yedinci bölümlerinde, İngiliz ve Fransız düşmanlığı arasındaki farklar, İngiltere'nin Ortadoğu siyaseti ve bu siyasetin hataları, Hariciye Nazırlığı yapmış bir diplomatın bakış açısıyla, derinlemesine ele alınıyor. Bunlarla beraber Anadolu'da vuku bulan İngiliz mezalimi en ağır hakaretlerle tenkit ediliyor. Mustafa Kemal Paşa'nın fiziki özellikleri, şahsiyeti ve karakteri yine bu bölümlerde detaylı bir biçimde analiz ediliyor.

Sekizinci bölümde Halifelik kurumunun önemi, dış politika ve uluslararası ilişkiler çerçevesinde değerlendirilirken Tanzimat dönemi hususunda eleştirilerde bulunuluyor.

Son olarak hatıratın ek bölümünde son dönem İmparatorluk tarihinde Düvel-i Muazzama'nın Osmanlı İmparatorluğu'nun iç işlerine nasıl müdahil oldukları, eleştirel bir bakış açısıyla izah ediliyor. Ek bölümünün 2. yarısında ise, Said Halim Paşa'nın savaş sonrası Divan-ı Ali'de V. Şube tarafından yargılanırken tutanıklara geçmiş ifade ve savunmaları yer alıyor.

Sonuç

Said Halim Paşa'nın yukarıda incelemesi yapılan hatıratı, son dönem Osmanlı İmparatorluğu tarihinin en tartışılan konularına ışık tutan tarihi bir belge niteliğindedir. Günümüze ulaşan bu hatırat, gerek savaşa giriş, gerek ise mütareke döneminin buhranlı ve çetin günleri hususunda fikir sahibi olmamızı

kolaylaştırırken, eserin bir hatırat olduğu, dolayısıyla analiz ederken bu gerçeği göz önünde bulundurarak dikkat edilmesi ve başka kaynaklarla karşılaştırılması gerektiği unutulmamalıdır.